

УДК 336.71

О. Р. Романик,
Відділення “Франківське” ПАТ “ВТБ БАНК”, м. Львів

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ВІТЧИЗНЯНУ БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

У статті визначено показник, який характеризує участь іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі. Проаналізовано позитивні та негативні наслідки припливу іноземного капіталу на банківську систему України. Запропоновано шляхи вдосконалення регулювання та нагляду за діяльністю банків з іноземним капіталом в Україні.

Ключові слова: банківська система, комерційний банк, іноземний капітал, ризик, інвестиції.

Постановка проблеми. У сучасному світі економічний розвиток країни значною мірою залежить від її участі в міжнародних відносинах. Адже, як свідчить світовий досвід, жодна країна не спромоглася створити повноцінну економіку, повністю ізолювавши себе від світової економічної системи. Наявність в економіці країни значних обсягів іноземного капіталу, що насамперед стосується довгострокових і переважно прямих інвестицій, є ознакою високого рівня довіри інвесторів до законодавчої та виконавчої влади, а також макроекономічної стабільності.

Приплив іноземного капіталу в економіку України, зокрема в банківський сектор, породжує нові можливості, але й нові загрози. У зв'язку з цим підвищується актуальність вивчення переваг і недоліків для розвитку України, які виникають за участі іноземних банківських установ в економічних процесах держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка впливу іноземних банків на економіку та фінансовий сектор приймаючих країн, проблеми регулювання діяльності іноземних банків є темою багатьох наукових досліджень. Сьогодні серед вчених немає однозначної думки щодо наслідків збільшення частки іноземного капіталу в структурі вітчизняної банківської системи. На думку О. Барановського [1] та А. О. Єпіфанова [3], надмірна концентрація іноземного капіталу спричинить повну руйнацію національного банківського сектору.

У наукових працях В. Геєць [2] та К. В. Павлюк [8] вважають, що, навпаки, присутність іноземного капіталу на вітчизняному фінансовому ринку сприятиме підвищенню ефективності роботи українських банків, залученню передових банківських технологій, розширенню

спектра послуг, що надаються, сприятиме залученню іноземних інвесторів, створенню джерел інвестиційних ресурсів.

Інша частина вітчизняних науковців, зокрема Т. С. Смовженко, О. О. Другов, О. І. Кіреєв, є прихильниками ідеї обмеження припливу та функціонування іноземного банківського капіталу в Україні і обґрунтовують свої жорсткі рекомендації необхідністю укріплення національного фінансово-кредитного ринку протягом певного інкубаційного періоду. На їхню думку, лібералізація здатна принести позитивний ефект лише після підвищення конкурентоспроможності банківської системи України [5].

А в роботах І. Б. Івасів розроблено пропозиції щодо створення системи регулювання іноземних банків, яка максимізує позитивні наслідки присутності іноземного банківського капіталу в банківській системі України [4].

Формулювання цілей статті. Для дослідження впливу іноземного капіталу на вітчизняну банківську систему були поставлені такі цілі:

1. Визначення показника, який характеризує участь іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі.
2. Аналіз позитивних і негативних наслідків припливу іноземного капіталу на банківську систему України.
3. Рекомендації щодо шляхів вдосконалення регулювання та нагляду за діяльністю банків з іноземним капіталом в Україні.

Виклад основного матеріалу. Не допускати іноземні банки у вітчизняну банківську систему не вигідно ні з економічних, ні з політичних міркувань, проте на такий крок треба йти, передбачаючи збереження можливості для реальної конкуренції вітчизняних банків із іноземними фінансовими установами. Очевидно, перспективи та наслідки функціонування іноземного капіталу у вітчизняному банківському секторі неоднозначні, адже мета іноземних інвесторів – максимізувати прибуток для своїх власників та інвесторів, а не підвищувати добробут населення країни – об'єкта інвестицій.

Для визначення наслідків експансії іноземного капіталу на банківський сектор України потрібно звернутися до визначення показника, який характеризує участь іноземного капіталу в банківській системі країни. Таким показником є наявність у статутному капіталі банку частки, яка належить нерезиденту. У Законі України “Про банки і банківську діяльність” визначено термін “банк з іноземним капіталом” як банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 % [9].

Потреби подальшої монетизації економіки та абсорбування додаткової грошової маси банківської системи; підвищення рівня кредитування економіки; прискорення розвитку фінансових ринків; підвищення конкурентоспроможності зумовлюють зростання присутності іноземного капіталу в банківській системі України [6, с. 163].

За даними офіційної статистики, за станом на 1 травня 2013 року в Україні кількість зареєстрованих банків становить 177, з них знаходиться в стані ліквідації 21 банк. 175 банків мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій, з них банки з іноземним капіталом – 53, у тому числі зі 100 % іноземним капіталом – 22, частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків становить 37 % (рис. 1) [7]. Ці цифри підтверджують, що наша країна повинна розробити певну стратегію щодо реагування на такі зміни, адже науковці вважають, що максимально допустимою є верхня межа в розмірі 30–40 %.

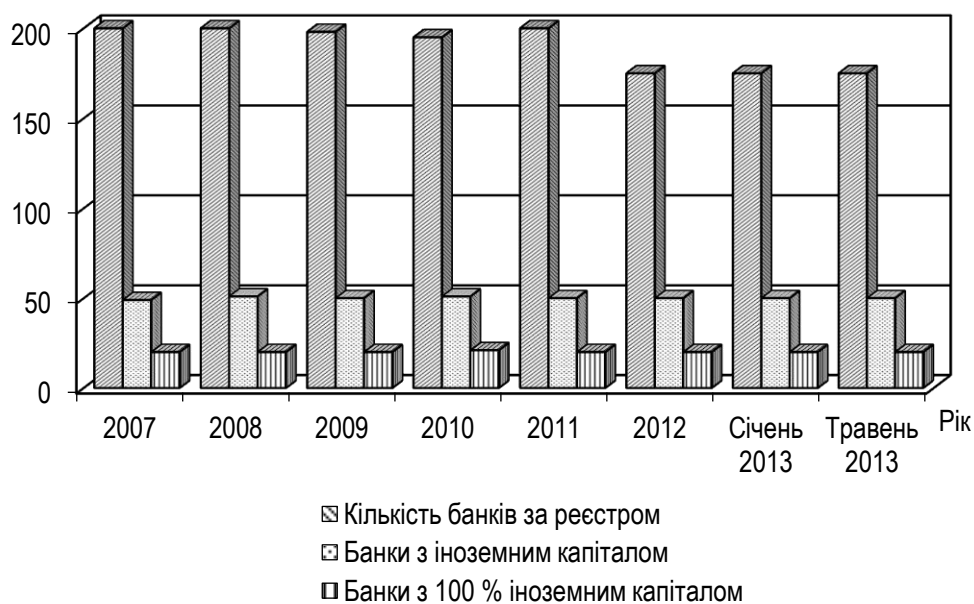

Рисунок 1 – Динаміка кількості іноземних банків в Україні

Джерело: [7].

За період з 2007 до 2013 року кількість банків з іноземним капіталом у банківській системі зросла майже в 1,5 раза, в той час як кількість українських банків зменшилася в 1,05 разів. Можна зробити висновки, що банки з іноземним капіталом орієнтуються не тільки на поступальне, а й інтенсивне зміцнення своїх ринкових позицій.

Існування іноземного капіталу в банківській системі України має як позитивні, так і негативні наслідки. Серед усього спектра переваг

функціонування банків з іноземним капіталом в Україні слід виокремити:

1. Зростання іноземного капіталу позитивно впливає на економіку України, прискорюючи процеси розвитку фінансових ринків, розширюючи спектр банківських послуг та їх якість.

2. Залучення іноземного капіталу сприяє швидкому впровадженню передових, новітніх технологій банківської діяльності, нових методів ведення банківського бізнесу, зокрема використання досвіду фінансового менеджменту, антикризового управління, новітніх маркетингових технологій.

3. Запровадження міжнародного досвіду ведення банківської справи та здійснення міжнародних фінансових операцій. Поліпшення диверсифікації ризиків завдяки застосуванню новітніх технологій їх страхування. Упровадження системи страхування банківських ризиків та міжнародного досвіду щодо фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації комерційних банків.

4. Здешевлення банківських послуг. Іноземні банки можуть стати важливим джерелом довгострокового фінансування капіталомістких проектів та забезпечення підприємства необхідними кредитами за нижчими відсотками. Збільшення термінів кредитування, що життєво необхідно для іпотечного кредитування та кредитів в інвестиційну галузь.

5. Посилення розвитку конкуренції на ринку банківських послуг, як наслідок – підвищення ефективності функціонування банківської системи, розширення спектра якісних банківських послуг, підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників, що насамперед вигідно для позичальника.

Прихід іноземних банків також сприяє витісненню з ринку економічно слабких банків, що сприятиме посиленню довіри до вітчизняної банківської системи юридичних та фізичних осіб, а також формуванню конкурентоспроможної та фінансово-стійкої банківської системи.

Проте поряд з позитивним впливом іноземного капіталу на вітчизняну банківську систему існує ще й негативний, як-от:

1. Зростання залежності економіки, зокрема ринку праці та бюджету, від ефективної роботи інвесторів.

2. Додаткові ризики для банківської системи, які може спричинити діяльність філій банків з іноземним капіталом, серед основних – ризик банкрутства материнського банку, загострення соціальних, економічних і політичних ризиків.

3. Гіпотетично може зростати політична залежність країни від іноземців. Це можливо, якщо метою їх діяльності буде отримання політичного впливу, а не максимізації прибутків.

4. Можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, оскільки акціонери банків з іноземним капіталом загалом інвестують у ті галузі і в тих країнах, де прибуток і безпека є вищими.

5. Присутність іноземних банків може послабити позиції ще недостатньо розвинутої банківської системи країни. Місцеві банки, які неспроможні на рівних конкурувати з банками з іноземним капіталом, банкрутують, що призводить до фінансової нестабільності в країні. Іноземні банки можуть завдяки конкурентним перевагам “відібрати” найбільш прибуткові вітчизняні ринки та клієнтів, залишаючи місцевим банкам обслуговувати інших (більш ризикових) клієнтів, збільшуючи загальний рівень ризиків їх портфелів.

Проаналізувавши всі позитивні та негативні наслідки, можна зрозуміти, що прихід банків з іноземним капіталом на український ринок є досить неоднозначним. З метою мінімізації можливих негативних наслідків, спричинених приходом іноземних банків в Україну, з боку Національного банку України та Верховної Ради необхідно удосконалити регулювання та нагляд за діяльністю банків з іноземним капіталом в Україні; регулювання діяльності філій іноземних банків і розрахунок економічних нормативів; розробити окремий законопроект із комплексного регулювання умов відкриття, регулювання діяльності, нагляду оподаткування та ліквідації філій іноземних банків; внести зміни до антимонопольного законодавства, для запобігання монополюючим зловживанням у разі концентрації великої частки ринку банківських послуг у філіях іноземних банків; встановлення в законодавчому порядку норми участі іноземного капіталу в загальному капіталі банківської системи України на рівні 25 % (за рекомендацією Асоціації українських банків) для можливості витримати українським банкам конкуренцію з боку іноземних банків.

Висновки. Невід’ємним елементом розвитку вітчизняної банківської системи стала присутність у ній іноземного банківського капіталу, оскільки іноземні інвестори вкладають у національну економіку не лише власні капітали, але й сприяють використанню зарубіжного досвіду ведення банківського бізнесу, забезпеченню прозорості банківської діяльності, налагодженню відносин із зарубіжними державами, інтеграції вітчизняної банківської системи у світовий фінансовий простір.

Отже, на сучасному етапі розвитку банківської системи й економіки України прихід іноземних інвесторів у фінансовий простір цілком закономірний та природний. Тепер саме від державної політики в галузі регулювання даних процесів залежить можливість використання всіх переваг від іноземних інвестицій у банківську систему та нівелювання вірогідними ризиками.

Список літератури

1. Барановський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі / О. Барановський // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – С.12
2. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України / В. Геєць // Дзеркало тижня. – 2007. – № 26(605).
3. Єпіфанов А. О. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України : монографія / А. О. Єпіфанов. – Суми : Університетська книга, 2007. – 417 с.
4. Івасів І. Вплив іноземних банків на банківську систему України / І. Івасів, Р. Корнилюк // Вісник НБУ. – 2011. – № 10. – С. 84–91.
5. Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвесторів : монографія / [Т. С. Смовженко, О. І. Кіреєв, О. О. Другов та ін.] ; за ред. Т. С. Смовженко. – К. : УБС НБУ, 2008. – 231с.
6. Осадчий Є. С. Банки з іноземним капіталом на ринку України / Є. С. Осадчий, Т. О. Кулаковський // Вісник КЕФ КНЕУ ім. В. Гетьмана. – 2011. – № 2. – С. 159–178.
7. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
8. Павлюк К. В. Діяльність іноземних комерційних банків в Україні: тенденції та проблеми / К. В. Павлюк, К. В. Кажан // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 143–150.
9. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 16.10.2012 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

Отримано 08.08.2013

Summary

The article defined index that characterizes the participation of foreign capital in the national banking system. Positive and negative effects of foreign capital influence into the banking system of Ukraine are analysed. Ways to improve regulation and supervision of banks with foreign capital in Ukraine are offered.